

δὲν ἐξηκριβώσεν ἀκόμη ἢ ἔρευνα. Ἐν τούτοις ἐπὶ τῇ βάσει ἀξιοπίστων γραπτῶν δεδομένων ¹ εἶναι κατὰ πάντα ἀσφαλῆς ὁ ταυτισμὸς τοῦ Διονυσίου, τοῦ συντάκτου τῆς «Ἐρμηνείας τῆς ζωγραφικῆς τέχνης», καὶ τοῦ «ἱστοριογράφου» ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐξέδωκε τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Ἁγίου ἐθνομάρτυρος Σεραφεῖμ ἐν Βενετία τῷ 1745 ². Ὅθεν μεγάλως ξενίζει ὁ διχασμὸς τοῦ αὐτοῦ λογίου κληρικοῦ, τοῦτο μὲν εἰς τὸν συντάκτην τῆς «Ἐρμηνείας τῆς ζωγραφικῆς τέχνης», γραφείσης τῷ 1458, τοῦτο δὲ ἴσως πρὸς τὸν Διονύσιον, τὸν ἐκ τῆς Μονῆς Μούχα ἐπίσκοπον Λιτζᾶς καὶ Ἀγοράφων, πιθανῶς δὲ πρὸς τὸν ἱαμβογράφον Διονύσιον τὸν Ἀγιαρτεμίτην ³. Ὁ κ. Κ. Δημαρᾶς ἤδη τῷ 1938 ὥρισε τὴν τελειωτικὴν σύνταξιν τῆς «Ἐρμηνείας τῆς ζωγραφικῆς τέχνης» ὑπὸ τοῦ Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1729 καὶ 1733 ⁴.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.— Αἱ τύχαι τοῦ ἐπὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως Ἀσκληπιείου, ὑπὸ **Ι. Τραυλοῦ**. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. **Κ. Κουρουλιώτου**.

Ὁ Τραυλός, γνωστὸς ἀρχαιολογικὸς ἀρχιτέκτων, εἰργάσθη ἀρκετὰ ἔτη ὡς ἀρχιτέκτων τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἐλευσίνας καὶ ἐδημοσίευσε μαζί μου διαφόρους μελέτας περὶ τοῦ Ἐλευσινιακοῦ ἱεροῦ, καὶ ἰδίως τοῦ Τελεστηρίου, ἐμελέτησε πρὸς τούτοις καὶ ἐδημοσίευσε τὸ ἐπὶ τοῦ πλαγίου τοῦ λόφου παρὰ τὸ Δαφνὶ ἱερὸν σπήλαιον τοῦ Πανός. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἡ διεύθυνσις τῶν ἀμερικανικῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς τὸν προσέλαβεν ὡς ἀρχιτέκτονα τῶν ἀνασκαφῶν τούτων.

Διὰ τὴν ἐνσωματώσιν τὸν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντα τοπογραφικὸν χάρτην τῶν ἀνασκαφῶν τούτων εἰς τὸν γενικὸν χάρτην τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν προέβη εἰς τὴν ἀκριβῆ μελέτην καὶ νέαν σχεδιάσιν τῶν πλείστων ἐκ τῶν σωζομένων ἐν τῇ πόλει ἀρχαίων λειψάνων καὶ συνέταξε νέον χάρτην τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ὅστις ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θὰ βραδύνη νὰ δημοσιευθῇ. Προῖόν τῆς μελέτης του ταύτης εἶναι καὶ ἡ ἐργασία του περὶ τῶν ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ Ἀσκληπιείου τῶν Ἀθηνῶν

¹ Καὶ ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ καὶ ἐν τῷ κώδικι τῆς Μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ὁ Διονύσιος ἐκδηλοῦται τεχνικὸς τῆς ζωγραφικῆς. Πρβλ. Κ. Δημαρᾶν, ἔνθ' ἀν., σελ. 236, ὑποσημ. 1.

² Πρβλ. ἀνωτέρω, σελ. 133.

³ Ἰεξεκιήλ ὁ ἀπὸ Βελανιδιᾶς, Ἀκολουθία Ἁγ. Σεραφεῖμ, ἔκδ. θ' (πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 13 κ.ε.). Πρβλ. καὶ Κ. Δημαρᾶν, ἔνθ' ἀν., σελ. 227 κ.ε., ὑποσημ. 3.

⁴ Αὐτόθι σελ. 235. Κατὰ νεωτέρας ἐρεῦνας τοῦ κ. Κ. Δημαρᾶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν καταλοίπων Κυρίλλου τοῦ Χίου, τοῦ μαθητοῦ τοῦ Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ, ἡ περίοδος 1729 - 1733 δύναται νὰ συντομευθῇ.

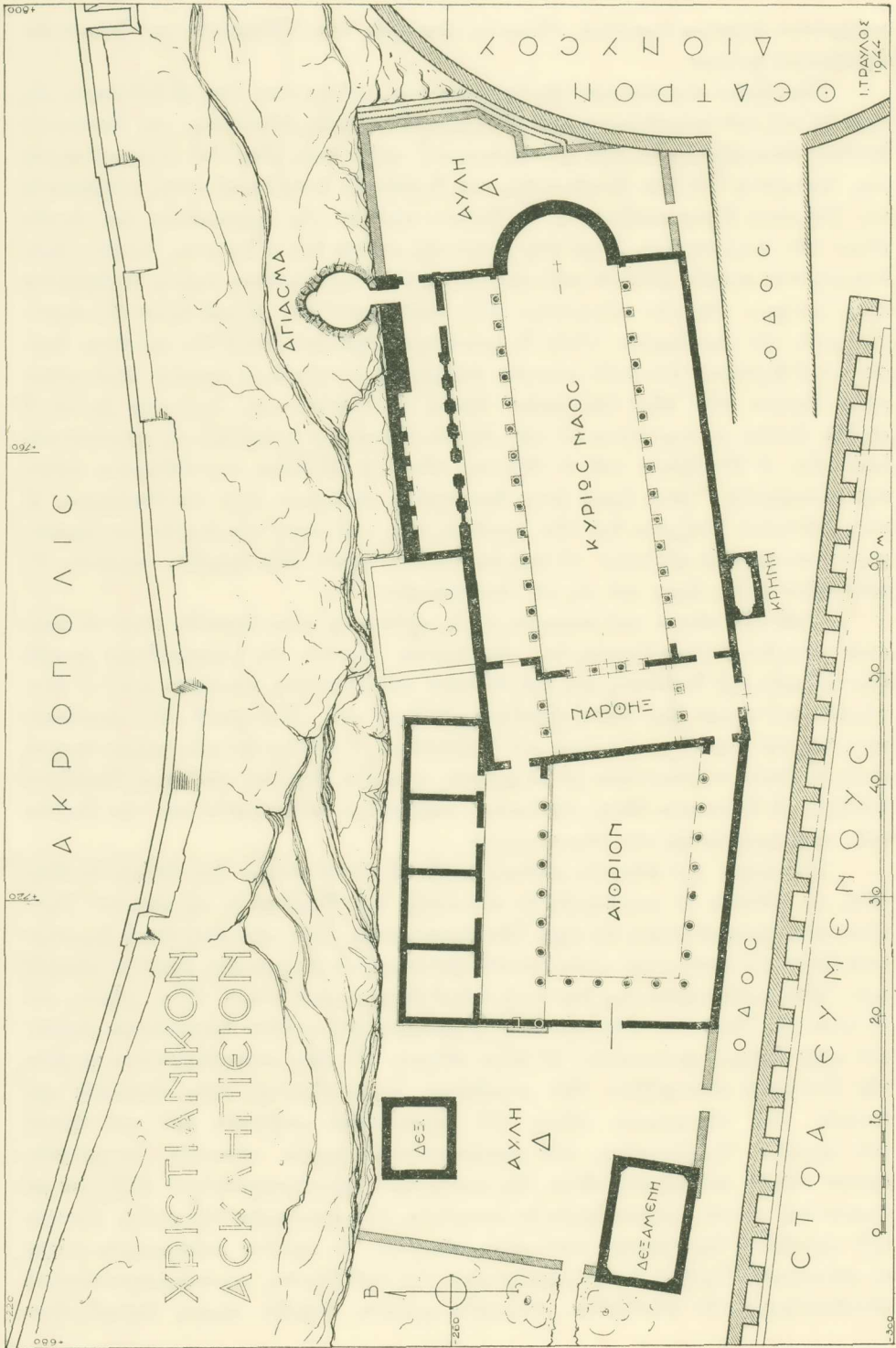
σωζομένων ἀρχαίων ἐρειπίων, ἰδίως ἐκ τῶν μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Ρωμαϊκὴν ἀρχαιότητα χρόνων.

Σπουδαῖον συμπέρασμα τῆς ἐργασίας του ταύτης εἶναι καὶ ἡ βεβαίωσις τῆς μορφῆς καὶ τοῦ διαγράμματος τῆς Παλαιοχριστιανικῆς Βασιλικῆς, τῆς ὁποίας τὰ ἐρείπια ἀπεκαλύφθησαν πρὸ πενήντα καὶ πλέον ἐτῶν ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς μας Ἐταιρείας διὰ τῶν ἀνασκαφῶν, πού διηύθυνεν ὁ ἀοίδιμος σοφὸς γραμματεὺς τῆς Στέφανος Κουμανούδης, εἰς τὸ βόρειον πλάγιον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἀσκληπιείου. Περὶ τῆς βασιλικῆς ταύτης ἔχει ὁ Τραυλὸς ἐτοιμὴν πρὸς δημοσίευσιν μακρὰν μελέτην μετὰ πολλῶν σχεδίων καὶ εἰκόνων, ταύτης δὲ βραχεῖαν περιλήψιν εἶχε τὴν καλωσύνην, κατὰ παράκλησίν μου, νὰ μοῦ δώσῃ νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Ὅταν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐπεβλήθη καὶ ἔγινε θρησκεία τοῦ Κράτους, ἦτο πολὺ φυσικὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν οἱ ἀρχαῖοι ἱεροὶ χώροι πρὸς ἴδρυσιν τῶν νέων ἐκκλησιῶν. Ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ναοὶ ἐσώζοντο ἄρτιοι ἢ σχεδὸν ἄρτιοι, μετετρέποντο μὲ τὰς ὀλίγας ἀναγκαίας μεταβολὰς εἰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας· ὁ Παρθενὸν καὶ τὸ Θησεῖον εἶναι τὰ καλύτερα παραδείγματα τοιαύτης μετατροπῆς. Ὅπου ὅμως ἦσαν ἐρειπωμένα τὰ ἀρχαῖα ἱερὰ οἰκοδομήματα, αἱ νέαι ἐκκλησῖαι ἐκτίζοντο ἐπὶ τῶν ἐρειπίων των, καὶ πρὸς οἰκοδομὴν των ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ ἀρχιτεκτονικὸν ὑλικὸν τῶν ἀρχαίων κτιρίων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔγινε καὶ εἰς τὸ Ἀσκληπιεῖον.

Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος τὸ μέγα τεχνητὸν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπίπεδον, πού ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως μεταξὺ τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ θεάτρου τοῦ Ἡρώδου, κατεῖχετο κατὰ τὸ ἀνατολικὸν του ἡμῖς ὑπὸ τῶν κτισμάτων τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Τὰ σπουδαιότερα τούτων ἦσαν ὁ μικρὸς ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὁ βωμὸς καὶ μία μακρὰ δωρικὴ στοά, ἡ ὁποία συνεικονοῦν μὲ τὸ μικρόν, τεχνητὸν ἐν μέρει, σπήλαιον, ἀπὸ ὅπου ἀνέβλυζε τὸ ἱαματικὸν ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἐπροκάλεσε πιθανώτατα καὶ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Ἀσκληπιείου εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην.

Τὰς ἀρχὰς τοῦ πέμπτου αἰῶνος μ. Χ. τὸ Ἀσκληπιεῖον ἦτο ἀκόμη ἐν ἐνεργείᾳ, ὡς δύναται νὰ μαρτυρηθῇ ἐκ περικοπῆς τοῦ Μαρίνου ἐν τῷ βίῳ τοῦ Πρόκλου, ἀλλ' ὅμως τὰ κτίρια θὰ εἶχον ἤδη καταστραφῆ, διότι τότε ἐκτίσθη ἡ Χριστιανικὴ Βασιλικὴ κατὰ μέγα μέρος ἐπὶ τῶν ἐρειπωμένων τοίχων τῶν ἀρχαίων κτισμάτων. Ἦτο μεγάλη τρίκλιτος Βασιλικὴ ἀπλοῦ ἑλληνιστικοῦ τύπου, 72 μ. μήκους καὶ 32 πλάτους. Πρὸς ἀνατολὰς τελειώνει ἡ βασιλικὴ μὲ μεγάλην ἡμικυκλικὴν ἀψίδα, καὶ πρὸς δυσμὰς συγκοινωνεῖ μὲ μέγα αἶθριον. Τὸ ὅλον συγκρότημα τῶν κτιρίων τῆς βασιλικῆς περιωρίζετο ὑπὸ περιβόλου, σχηματίζοντος πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς δύο εὐρυχώρους αὐλάς. Οἱ τοῖχοι ἦσαν κτισμένοι διὰ τοῦ ὑλικοῦ τοῦ ἀρχαίου Ἀσκληπιείου, τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μερῶν, γλυπτῶν, ἐπιγραφῶν, ἀργῶν λίθων καὶ ὀπτοπλίνθων. Ὡς συνδετικὸν ἐχρησίμεισε μίγμα ἀσβέστου μὲ ἄμμον καὶ μικρὰ τεμάχια ἐρυθρῶν ὀστράκων. Εἰς οἰκοδομὴν τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ περιβόλου ἐχρησίμεισε κατὰ μέγα μέρος καὶ τὸ ἀρχαῖον πολυγωνικὸν τεῖχος τὸ πελαργικόν. Τρόπος τῆς οἰκοδομῆς εἶναι ὁ συνηθιζόμενος εἰς παλαιοχριστιανικὰ οἰκοδομήματα τῶν τελευταίων ρωμαϊκῶν χρόνων, δηλαδὴ σειραὶ ὀπτοπλίνθων

Ἀναπαράστασις τῆς κατόψεως τῆς παλαιохριστιανικῆς βασιλικῆς τοῦ Ἀσκλητείου.

ὀριζοντίως τεθειμένων, ἀπέχουσαι ἀπ' ἀλλήλων 0.80 μ. καὶ μεταξὺ τούτων ἀργο-
λιθοδομή. Ὁ κυρίως ναὸς ἦτο μέγας ὀρθογωνικὸς χώρος, διηρημένος εἰς τρία
κλίτη διὰ δύο κιονοστοιχιῶν.

Ἀργότερα, πότε ἀκριβῶς δὲν γνωρίζομεν, ἡ βασιλικὴ κατεστράφη, ἐπὶ τῆς
θέσεώς της δὲ ἐκτίσθη ἄλλη μικροτέρα, καὶ εἰς ἀντικατάστασιν καὶ ταύτης ἐκτί-
σθη κατόπιν καὶ τρίτη ἐκκλησία. Ποία ἦτο ἡ τύχη τοῦ ἱεροῦ χώρου ἐπὶ Τουρκο-
κρατίας δὲν γνωρίζομεν. Ὅτε ἐγένινεν ἡ ἀνασκαφὴ μεγάλοι σωροὶ χωμάτων καὶ
λίθων ἐσκέπαζον ὅλον τὸν χώρον. Κατὰ τὰς λεπτομερεῖς περιγραφάς, πού ἀφῆκεν
ὁ Κουμανούδης περὶ τῶν ἀνασκαφῶν φαίνεται ὅτι μέρη τῶν τοίχων τῶν ἐκκλη-
σιῶν ἐσώζοντο τότε, ἀλλὰ διελύθησαν κατόπιν διὰ τὰ ἐξαχθῶσι τὰ ἀρχαῖα γλυπτά
καὶ αἱ ἐπιγραφαί, μὲ τὰ ὁποῖα εἶχον κτισθῆ.

Ἡ ἐξακριβώσις τοῦ σχεδίου τῆς βασιλικῆς ἐγένινεν ἐκ τῶν ἀπομεινάντων πολὺ
ὀλίγων λειψάνων τῶν κατωτάτων μερῶν τῶν τοίχων της, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν ἐπὶ
τῶν σωζομένων βάσεων τῶν οἰκοδομημάτων τοῦ ἀρχαίου Ἀσκληπείου, καὶ δια-
κρίνονται διὰ τοῦ τρόπου τῆς οἰκοδομῆς των μὲ χρησιμοποίησιν πολλῆς ἀσβέστου
καὶ μικρῶν λίθων. Διὰ τῆς συσχέτισεως τῶν λειψάνων τούτων πρὸς ἄλλα καὶ
πρὸς τὴν σωζομένην εἰς τὸ ἀνατολικὸν τέμα τῆς ἐκκλησίας βάσιν τῆς ἀψίδος
ἐγένεε δυνατόν νὰ καταρτισθῆ τὸ σχέδιον τῆς πρώτης κτισθείσης ἐπὶ τοῦ χώρου
βασιλικῆς. Ἡ βασιλικὴ αὕτη εἶναι κάλλιστον παράδειγμα παλαιοχριστιανικῆς βασι-
λικῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ θὰ βοηθήσῃ πολὺ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς
ἐξελίξεως τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς. Ἡ ἴδρυσίς της καὶ ἡ ἐπὶ μακρότατον
χρόνον διατήρησις αὐτῆς εἶναι καὶ σπουδαιότατον μαρτύριον τῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ
τόπου διατηρήσεως τῶν ἰδίων μεθόδων λατρείας εἰς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ τοὺς χρι-
στιανικοὺς χρόνους. Τῶν δύο μικροτέρων ἐκκλησιῶν, πού ἐκτίσθησαν βραδύτερον
ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ τοῦ χώρου, τὰ σωζόμενα ἔχγη καὶ λείψανα ἀρκοῦν μόνον νὰ
βεβαιώσουν τὴν ὑπαρξίν των καὶ νὰ μᾶς δώσουν μόλις ἀμυδρὰν εἰκόνα τῆς μορ-
φῆς των.

Βασιλείου Βαλαώρα.—Ἐλονοσία καὶ δημοσία υγεία.

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΑ.—Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἡλιακῶν κηλίδων ἐπὶ τῶν καται-
γίδων, ὑπὸ τοῦ κ. *Λεωνίδου Καραπιπέρη* *. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ.
Κωνσταντίνου Μαλιέξου.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἡλιακῶν κηλίδων ἐπὶ τῶν καταιγίδων
ἀπησχόλησε μέχρι τοῦδε πλείστους ἐρευνητάς.

Πρῶτος ὁ Bezold ^{1, 2}, ἐξετάζων τὰς καταιγίδας τῆς Βαυαρίας, παρετήρησεν

* Leonidas N. Karapiperis. De l' influence des tâches solaires sur les orages.

¹ W. v. Bezold, Über gesetzmässige Schwankungen in der Häufigkeit der Gewitter während langjähriger Zeiträume. Sitz. der Math. Phys. Klasse d. Bayer. Akad. 1874. S. 284.

² W. v. Bezold, Über zündende Blitze im Königreich Bayern während des Zeit-